

... din Viena Marelui război

ÎNSEMNĂRI (VIII)

IRINA MAVROCORDAT

AMINTIRI DIN VIENA, 1914 *

(5 mai). Ieri, 4 mai, Italia a declarat Austro-Ungariei că denunță tratatul Triplicei. Sînt de așteptat evenimente grave pe curînd.

O doamnă de origine germană, căsătorită cu un ofițer austriac, s-a întors de la Berlin și descrie entuziasmul stîrnit de succesul kolossal³⁵¹ reperțat zilele trecute de germani în Galiția Orientală și în Polonia; se consideră că, grație acestui succes triumfal, războiul a intrat într-o fază decisivă. Se dă ca sigur că 120 000 de ruși au fost luați prizonieri, că frontul rusesc a fost spart și dat peste cap, că inamicul va fi silit să se retragă din Carpați etc. Cițiva sceptici afirmă că victoria germană a fost considerabil umflată, ca să se faciliteze împrumutul de război ce se pregătește aici, unde s-a și dat de fundul sacului. Se pare că războiul costă Austria un miliard pe lună, or el durează de zece luni și primul împrumut n-a procurat cu dificultate decît 3,5 miliarde. Dezastrul ar fi cu atît mai înspăimîntător cu cît se dă ca sigur că Austria nu ar dispune decît de 20% acoperire aur pentru hirtia pe care o pune în circulație. Germania este aceea care, ne mai vrînd s-o ajute din punct de vedere financiar, lansează toate aceste știri despre victorii eclatante și decisive, căci ele ies mai ales pe porțile ambasadei Germaniei, pentru a încînta publicul și a-l îndemna să-1 indemna să-și sacrifice banii.

Dar să revenim la doamna proaspăt întoarsă de la Berlin: nu ostenea să ne laude spirițul de ordine și metodic care domnește peste tot în Germania, disponibilitatea la sacrificiu și exaltarea patriotică proprii întregii națiuni. Acolo sînt trei feluri de piine: albă, intermediară și neagră, toate excelente. Au fost rechiziționate metale în valoare de mai multe milioane și cam tot atîta lînă, toate femeile, de la cele mai sărace pînă la cele mai elegante, au donat tot ce aveau: îmbrăcăminte scumpă, cuverturi, șaluri, — în fine, totul. Nu ca la Viena, zicea ea, unde discordia și nepăsarea domină pretutîndeni și unde s-a trecut la fapte mult prea tirziu.

Întregul tîneret în vîrstă de 16 și 17 ani a fost luat din școală și pus la exerciții militare. Este învățat cum să minuiască armele, cum să se ascundă în tranșee etc., etc. Sînt două milioane în situația aceasta. În sfîrșit, Germania este încă în plină vigoare și va învinge.

Între alte lucruri interesante, nepotul meu pretinde a ști dintr-o sursă sigură că aliații sînt de acord să abandoneze Constantinopolul rușilor, care se declaraseră dispuși să încheie pace separată dacă nu li se cedează orașul (?).

Italia ar fi înțeleasă nu numai cu România, ci și cu Bulgaria, în vederea unei intrări simultane în acțiune.

În legătură cu inertia Austriei față de Serbia, explicată aici prin teama de epidemie, P. Schiff³⁵² i-ar fi spus nepotului meu: „Trupele austro-ungare, care se pretinde că ar fi destinate nouă și se îndreaptă spre frontiera noastră

* Presentare, traducere și note de Mircea Spiridonceanu. Presentarea și părțile anterioare ale jurnalului au apărut în „Revista Arhivelor“, an LIX (1982), nr. 2, p. 169—179; nr. 3, p. 264—271; an LX (1983), nr. 1, p. 55—63; an LXI (1984), nr. 1, p. 71—79; nr. 4, p. 432—442; an LXII (1985), nr. 2, p. 203—212; nr. 4, p. 427—433.

³⁵¹ În l. germană în text.

³⁵² P. Schiff von Suvero, consulul general al României la Viena.

sub comanda arhiducelui Iosif³⁵³, nu vor risca niciodată să intre iar în Serbia, credeți-mă; vouă vă sînt destinate". Și asta acum patru luni. Cu adevărat profetic, căci, într-adevăr, de atunci, după faimosul dezastru, nimeni n-a mai atacat Serbia vreodată. — Se pare că în lagărele de prizonieri de aici, tifosul exantematic face ravagii îngrozitoare și că din 160 000 de prizonieri sîrbi ambasadorul Spaniei, sub protecția căruia erau puși, n-a mai găsit decît 2 500. Ce grozăvie! Și oare aceasta nu dovedeste că țînăra daneză care îngrijește răniți ruși spunea adevărul cînd afirma că sînt trimiși numai pe jumătate vindecați în aceste lagăre de concentrare nesănătoase și departe de orice îngrijire medicală? Doamna de obîrșie germană pe care am citat-o înainte mai zicea că împăratul era foarte îmbătrînit și regreta amar că începuse războiul abia acum. Ar fi trebuit, spune el, să nu se opună din răspuțeri acum doi ani, ci să-l lase să izbucnească atunci. Ar fi fost mai avantajos pentru imperiul german.

Lui „Berliner Tagblatt“ i se spune la Paris „tas de blagues“³⁵⁴. Cineva ar fi afirmat că regimentul 28 ungar s-ar fi revoltat și întregul efectiv — soldați și ofițeri — ar fi fost împușcat.

6 mai. — Japonia a trimis Chinei un ultimatum.

Luat adineaori o gustare cu dragii mei soldați de la spital, cei ce se pot mișca fiind convalsenți. A fost atît de plăcut, erau atît de bucuroși!

11 mai. — China a primit ultimatumul Japoniei și a cedat tuturor pretențiilor ei. Iată pericolul de război risipindu-se în partea aceea, în timp ce spre Italia, dimpotrivă, pare a se agrava, ceea ce creează temeri că și România ar putea interveni.

Pentru prima dată îndrăznește presa austriacă să abordeze această chestiune arzătoare, desigur ca să pregătească opinia publică pentru un deznodămînt inevitabil. Săptămîna aceasta este rezervată unor decizii grave și tensiunea dintre cei doi foști aliați este din ce în ce mai mare. Ieri, colegul nostru danez³⁵⁵ ne asigură că toate comunicările oficiale primite de la guvernul său sînt dintre cele mai pesimiste și că războiul este considerat inevitabil.

Pentru a-i intimida pe neutri și a-i influența în adoptarea deciziilor grave, Germania, cu o înverșunare diabolică, trece la ofensivă pe toate fronturile, bombardează Dunkerque cu tunuri care bat pînă la o depărtare de 34 km, folosește bombe cu gaze asfixiante, trimite zepelina deasupra Londrei și împrejurilor ei, scufundă tot ce întîlnesc în cale submarinele ei. Astfel, „Lusitania“, cu 1 400 de călători la bord, a fost torpilată la întoarcerea din America sub pretextul că ar fi transportat muniții și ar fi fost prevăzută cu tunuri de luptă, ceea ce nu este cituși de puțin dovedit³⁵⁶. Din toate aceste eforturi disperate rezultă un

³⁵³ Iosif August de Habsburg, arhiduce de Austria (1872—?). Căsătorit (1893) cu prințesa Augusta de Bavaria; feldmaresal. A comandat în 1914 divizia de infanterie 31 în Serbia și pe frontul rus; în nov. 1914 a fost general de cavalerie și comandant al corpului 7; din mai 1915 a fost trimis la frontiera cu Italia; în nov. 1916 avea să comande un grup de armate pe frontul de est, pentru că în 1918 să acționeze din nou pe frontul italian, de pe fluviul Piavé. Guvernator, timp de cîteva zile, al Ungariei în același an (destituit de Károly); ales regent al Ungariei în 1919 (dar se va retrage după numai cîteva zile). A scris *Der Weltkrieg wie ich ihn sah* (Războiul mondial așa cum l-am văzut eu), în l. maghiară, în 1926.

³⁵⁴ Joc de cuvinte: „Cotidianul (Berlinului)“ = baliverne cu carul.

³⁵⁵ Însărcinatul cu afaceri F.E.H.A. de Lerche.

³⁵⁶ „Lusitania“, pachebot englez de mare tonaj (31 938 tdw), aparținînd societății Cunard Line. La 1 mai 1915, cu puțin timp înainte de a fi ridicat ancora din portul New York, principalele cotidiene americane publicau un avertisment emanat de la ambasada Germaniei din Washington prevenindu-i pe cetățenii americani să nu se îmbarce pe nave engleze. „Lusitania“ era comandată de căpitanul W. H. Turner și avea la bord 1 250 de pasageri, dintre care 179 americani. „Încercătura sa cuprindea articole de cupru, alamă, blănuri și cartușe pentru arme de mic calibru, dar nu tunuri, explozivi puternici sau alte proiectile încărcate. Vasul nu era înarmat“ (*The Encyclopedia Americana*, vol. XVII, New York, Chicago, Washington, Americana Corporation, 1961, p. 855). La 7 mai a fost scufundat de un submarin german, fără avertisment. În apropierea fărmlui sudic al Irlandei. Catastrofa s-a produs în mai puțin de zece minute, ceea ce nu a făcut posibilă lansarea la apă a unui număr suficient de

succes deștăluș, de considerabil în Galiția, o victorie de moment la Ypres³⁵⁷ și mult, foarte mult bluf, care a avut de altfel succes în Austria, unde publicul trebuie încurajat să subscrie la cel de-al doilea împrumut de război austriac.

Revendicările Italiei,
sau Nötă adresată Austriei

1. Ocuparea imediată a întregului Trentino³⁵⁸, a întregii Istrii, inclusiv Triest, Pola, Fiume; ocuparea mai multor insule din Marea Adriatică și atribuirea unei baze navale pe coasta Dalmației.

2. Austria să renunțe la orice amestec direct sau indirect în treburile Serbiei și la oricare altă inițiativă în Balcani care ar leza interesele italiene.

3. Italia să aibă libertatea de a-și asigura interesele în deplin acord cu puterile Antantei și în ceea ce privește situația în Mediterana orientală și în Imperiul otoman.

4. În sfârșit, libertate de acțiune deplină și totală pentru Italia la viitorul congres de pace, ea declarându-și intenția de a sprijini acolo drepturile legitime ale Belgiei și Serbiei.

Este puțin probabil ca Austria să poată consimți să cedeze la toate punctele acestea și războiul pare inevitabil.

13 mai. — Ultima ofensivă austro-germană pare să fi reușit admirabil, rușii sînt în plină retragere și derută, iar efectul moral asupra neutrilor se zice că s-ar fi produs, căci de unde intrarea în acțiune a Italiei părea iminentă, devine din ce în ce mai evident că luarea deciziei a fost amînată pentru mai târziu, în împrejurări mai favorabile. Dar oare vor apare? Și cînd?

Zilele trecute au fost împachetate lucrurile familiei Dudzeele³⁵⁹ și lăzile și mobilele au fost puse la păstrare într-un loc potrivit. Ca dovadă a urii pe care a stîrnit-o acest război și de care au fost cuprinși chiar și oamenii cei mai puțin belicoși trebuie să citez întîmplarea cu portarul de la reședința fostului ministru al Belgiei, care nu a lăsat lăzile și mobilele să fie expediate înainte de a-și fi dat osteneala să scrie pe fiecare bagaj, pe fiecare obiect în parte: „Gott strafe England und seine Freunde“³⁶⁰. Sărmana Belgie, parcă nu iar fi de-ajuns!

„Lusitania“ a fost torpilată fără somație prealabilă și pe o vreme splendidă, în momentul în care vasul putea fi văzut de pe coasta Irlandei. Este unul dintre cele mai abominabile acte de sălbăticie, curat asasinat, care vine să se adauge listei și așa îngrozitor de lungi a ororilor comise de Germania. Lovită de două torpile, nava s-a scufundat în 20 de minute, astfel că n-au putut fi salvați decît jumătate din pasageri, cu tot sîngele rece și devotamentul marinarilor. Mai multe șalupe au fost răsturnate de valurile stîrnite de scufundarea transatlanticului. A fost ceva teribil, înfiorător!

14 mai. — O știre senzatională: ar fi demisionat Salandra. Aici se speră că va reveni Giolitti³⁶¹ și va triumfa ideea neutralității.

salupe. Au pierit în total 1198 oameni, peste 100 fiind americani. Reacția în S.U.A. contra Germaniei, notează enciclopedia citată, a fost foarte aspră și „sentimentele progermane care existau înainte au dispărut în mare parte“ (*ibidem*). În urma evenimentului, S.U.A. au trimis trei note Germaniei (care, în mai 1916, și-a asumat angajamentul să nu mai scufunde nave comerciale sau de pasageri fără un avertisment prealabil); tot el a ocazionat demisia (9 iunie 1915) a secretarului de stat William Jennings Bryan, în dezacord cu tendința „belligerantă“ a președintelui Woodrow Wilson.

³⁵⁷ Ypres, oraș din Belgia (Flandra Occidentală), situat pe un afluent al Yserului; foarte disputat în timpul războiului, avea să devină celebru prin faptul că acolo au folosit germanii pentru prima oară gazele toxice de luptă (22 aprilie 1915).

³⁵⁸ Trentino (azi Trentino-Alto Adige), v. nota 82. Situată în nordul Mării Adriatice, peninsula Istria fusese recupată în 1814 de Austria, sub care va rămîne pînă în 1919. Triest, v. nota 82, Pola, Fiume (din 1945 Rijeka), vechi oraș portuar de pe teritoriul R.S.F. Iugoslavia.

³⁵⁹ Conte Errembault de Dudzeele, fostul ministru plenipotențiar al Belgiei la Viena.

³⁶⁰ „Dumnezeu pedepsească Anglia și pe prietenii ei“ (în l. germană în text).

³⁶¹ V. nota 41.

Rugăciune ce se citește cu siguranță în toate bisericile și pe care o aud mereu în capela noastră³⁶²: „Doamne, în mare mila ta, îndură-te de toți acești sărmani ce-și lasă și case, și odrasle ca să-și verse singele pentru patrie. Îndură-te de monarhie, ținută în acest meindurat război, și dă-ne citi mai curind nouă pacea și armelor austro-ungare deplină biruință și fă-le să triumfe pe ale M.S. Împăratului Franz Joseph. Amin !“

15 mai. — Demisia lui Salandra se confirmă, spre bucuria delirantă a austro-germanilor, și regele (Italiai) l-a convocat pe Marcora³⁶³ pentru a-l înșercina să formeze noul cabinet. Este președintele Camerei. Se spera că va fi chemat Giolitti, astfel că bucuria a mai scăzut.

17 mai. — S-a anunțat că regele l-a rugat pe Salandra să-și retragă demisia, date fiind greutățile pe care le întâmpină formarea altui cabinet și pericolul de revoluție, manifestațiile tumultuoase ale adepților intervenției.

Nepotul meu Filipescu, în trecere spre Buc(urești) venind de la Paris, îmi spune că acolo nu a existat nici o îndoială în privința intrării Italiei în acțiune, dat fiind că la 4 mai se angajase în acest sens față de Antantă, denunțând totodată alianța cu Puterile Centrale.

Clemenceau³⁶⁴, cu care Grig a avut o întrevedere, i-a spus că neutrii îl dezgustau, pentru că lăsaseră să treacă momentul potrivit ca să se facă realmente utili contribuind la scurtarea războiului. Acum, opina Clemenceau, cu toată intervenția lor, el poate să mai dureze un an și jumătate. De altfel, nu are deloc încredere în Italia. Lui Brătianu îi reproșează că este foarte brutal în pretențiile lui față de Rusia, care acum nu mai este atât de acomodantă ca la începutul războiului. Într-adevăr, ar fi dispusă să lase ca Banatul — deși populat de români — să fie dat Serbiei, și aceasta sub motiv că Italia, în marea ei abilitate, a pretins și obținut atât de mult în schimbul intervenției ei, încît Serbia ar fi lezată. De altfel, tot Italia este aceea care a împiedicat România, ținînd-o mereu în friu, să ajungă din timp la o înțelegere, astfel încît cea din urmă se vede acum în situația de a nu fi încheiat nici un aranjament în interesul ei. Pe de altă parte însă, din dorința de a acționa împreună, Italia insistă mereu pe lângă țară³⁶⁵ ca să-l convingă să rezolve problema în favoarea României. Regele Italiei ar fi telegrafiat el însuși țării în acest scop.

Naufraziul „Lusitaniei“ i-a dezgustat atât de mult pe americani, încît doamna Penfield a încetat să se mai intereseze de operele de caritate pe care le patrona și nu vrea să mai trimită nici măcar un bandaj după această crimă barbară.

Marile bănci sînt de părere că cel de-al doilea împrumut, lansat după victoriile din Galiția, nu se bucură de nici un succes, mai ales de cînd s-a conturat temerea că Italia va interveni.

18 mai. — Revoluție în Portugalia. Se zice că noul președinte, Castro³⁶⁶, a fost omorît. Navele de război bombardează orașul³⁶⁷. Ar fi 500 de morți și răniți. Și se pare că sînt de temut tulburări și mai grave.

³⁶² Probabil a spitalului unde îngrijea răniți autoarea jurnalului.

³⁶³ Giuseppe Marcora (1841—1927), om politic italian, garibaldian (1860, 1864 și 1866). În 1876 intră în Camera deputaților, din partea partidului radical, și rămîne pînă în 1919 (în 1904 a fost președintele ei); din 1921, senator. A colaborat la compilarea *Codicelui Zanardelli*.

³⁶⁴ Georges Clemenceau (1841—1929), om politic și ziarist francez, medic. Șef al Partidului Radical. Redactor-șef al ziarelor „La Justice“ și „L'Aurore“. Deputat în mai multe rânduri. A susținut revizuirea în afacerea Dreyfus. Ministru de interne (1906), prim-ministru (1906—1909, 1917—1920, deținînd și portofoliul războiului). Președinte al Conferinței de pace de la Paris (1919—1920), unul dintre autorii Tratatului de pace de la Versailles (1919). Memoriile sale au fost traduse și în românește: *Mărștia și amărăciunile unei victorii* (București, Cartea Românească, 1930). În 1915 era membru al Comisiei pentru armată a Senatului francez.

³⁶⁵ Nicolae II Alexandrovici (1868—1918), împărat al Rusiei (1894—1917). Căsătorit în 1894 cu principesa Alix de Hessa (împărăteasa Alexandra Feodorovna). La 5 sep. 1915 avea să devină comandant suprem al armatei imperiale.

³⁶⁶ Generalul Joaquim Pereira Pimenta de Castro era președintele Consiliului de miniștri al Portugaliei (25 ian. 1914 — 14 mai 1915).

³⁶⁷ Lisabona.

20 mai. — Mare nervozitate la Viena, unde evenimentele sînt așteptate cu multă îngrijorare, fără cine știe ce iluzii în privința hotărîrii pe care o va lua Italia. Într-adevăr, azi se întrunește Camera (deputaților din Italia) ca să decidă dacă țara se va mulțumi cu concesiile austriece, garantate de Germania, sau va merge cu Antanta, împotriva celei ce i-a fost aliată timp de 33 de ani. Palpitant!

De nouă luni se cultiva speranța că Italia va sta liniștită și că pregătirile ei militare, atît de vizibile, nu urmăreau altceva decît să-i dea posibilitatea să-și impună pînă la urmă voința, obținînd unele compensații, și că totul nu era decît un bluf. Chiar și după ce a trimis nota în care formula pretenții atît de exagerate încît erau, practic, imposibil de satisfăcut, se mai credea că un aranjament nu ar fi exclus. S-a sperat apoi că Giolitti va reuși să răstoarne cabinetul Salandra-Sonnino³⁶⁸ și va impune politica sa neutralistă. În sfîrșit, cînd și această tentativă a eșuat și Giolitti, care timp de douăzeci de ani exercitase o adevărată dictatură în Italia, a fost nevoit să fugă din Roma într-o mașină închisă ca să scape de strigătele amenințătoare ale mulțimii răzvrătite, s-a sperat că nici Camera, nici Senatul nu vor ratifica proiectele belicoase ale guvernului, dar atît Camera, cît și Senatul și-au însușit aproape în unanimitate politica adoptată de Salandra-Sonnino. Războiul este, prin urmare, iminent.

Notei denunțînd (tratatul) Triplei Alianțe pe care Italia a trimis-o la 4 mai guvernului de aici, cabinetul austriac i-a răspuns prin refuzul de a accepta denunțarea și combătînd într-un mod pueril argumentele invocate de Italia pentru a se declara lezată și a cere rezilierea pactului. Este așteptată de pe o zi pe alta o declarație de război eventualitatea fiind considerată nu fără oarecare seninătate, atît de puternică este credința în inferioritatea armatei italiene.

Concesii pe care Austria ar fi fost dispusă să le facă pentru a evita războiul

1. Cedarea părții din Tirol populate de italieni.
2. Cedarea malului apusean al (riului) Isonzo și a orașului Gradisca³⁶⁹.
3. Triestul să devină oraș liber, să aibă o universitate italiană și o administrație municipală care să asigure localității caracter italian.
4. Asigurarea suveranității Italiei asupra Valonei³⁷⁰ și asupra sferei de interese depinzînd de acest oraș.
5. Austro-Ungaria declară că se desistă de orice interese în legătură cu Albania.
6. Interesele naționale ale supușilor italieni din Austro-Ungaria vor fi luate în mod special în considerație.
7. Promisiunea de a se amnistia cetățenii teritoriilor anexate condamnați pentru crime militare și politice.
8. Promisiunea că se va lua în considerare cu bunăvoință oricare altă dorință a Italiei referitoare la acord în totalitatea sa.
9. După încheierea acordului, Austria va proclama solemn cesiunile teritoriale.

³⁶⁸ Baronul Giorgio Sidney Sonnino (1847—1922), om politic și diplomat italian, liberal-conservator, cap al centrului-dreapta. De repetate ori ministru (prima oară de finanțe). În 1914 a criticat neutralitatea Italiei, fiind favorabil menținerii Triplei; dar, devenind ministru de externe în al doilea cabinet Salandra (1914), a aplicat consecvent pe plan diplomatic politica de „sacro egoismo per l'Italia”. Eșuînd tratativele cu Puterile Centrale pentru obținerea de compensații în baza art. VII al Tratatului Triplei, avea să pregătească prin pactul de la Londra intrarea Italiei în război de partea Antantei. Va rămîne ministru de externe pînă la căderea Cabinetului Orlando (1919). În 1921 va deveni senator.

³⁶⁹ Gradisca, oraș italian, situat pe malul drept al fluviului Isonzo. Veche posesiune venețiană, devenise în sec. al XIX-lea, după diferite avatururi, centru districtual al țării de coroană austriece Görz (Gorizia) și Gradisca, statut pe care și-l va păstra pînă în 1918. În timpul primului război mondial, avea să fie părăsit în iunie 1915 de trupele austriece în fața înaintării italiene, însă, rămasă în zona operațiunilor, localitatea va fi aproape în întregime distrusă.

³⁷⁰ Valona (Avlona), azi Vlorë, oraș portuar pe coasta sudică a Albaniei la M. Adriatică. Ocupat de Italia la sfîrșitul anului 1914 ca garanție a satisfacției intereselor ei.

10. Chestiunile de detaliu decurgând din acord vor fi reglementate de o comisie mixtă.

11. După încheierea acordului, militarii austro-ungari originari din teritoriile anexate vor trebui să nu mai ia parte la război.

Totul cu garanția formală că Germania se va conforma acestui tratat (?) și-l va respecta în mod leal (?).

10/23 mai ora 2 dimineața. — Aflăm pe cale strict confidențială că astăzi, între orele 3 și 4, Italia va declara război Austro-Ungariei. Într-o convorbire pe care atașatul nostru militar a avut-o cu cel italian, acesta din urmă i-a mărturisit surpriza de a constata ce puțină inspira armata italiană, în timp ce armata română, dimpotrivă, este foarte temută. „Aveți șansă cu revendicările dumneavoastră, a adăugat el, pentru că populațiile din teritoriile pe care le pretindeți vă sînt favorabile, în timp ce, în cazul nostru, nu se poate spune același lucru despre slavi și despre locuitorii unei părți a Tirolului”.

(24 mai 1915. —) Alături de textul declarației de război înmînată într-adevăr ieri, 23, ministrului afacerilor externe al Austro-Ungariei și proclamația de răspuns a împăratului³⁷¹.

(25 mai 1915. —) Ieri, 24, la orele 9 și 20 de minute seara, ambasadorul Italiei³⁷² a părăsit Viena, împreună cu întregul personal al ambasadei, cu atașatul militar³⁷³ și consulii, îndreptîndu-se spre Italia, via München și Elveția.

Orașul este plin de manifestații, care vociferază injurii la adresa italienilor — acești Katzenmachers³⁷⁴, trădători, sperjuri... Coloane cu fanfare în frunte străbat străzile purtînd placarde pe care scrie: „Jos Italia! Trăiască Austria!” Era împotriva Angliei și celorlalți dușmani nu mai există acum, numai Italia este detestată și nimeni nu se îndoieste că i se va veni de hac.

„Lucrurile merg atât de bine în Galiția, spunea adineauri Goluchowski, încît nu vom întîrzia să dăm peste cap și să respingem toată această vermină rusească, iar după aceea îi vom zdrobi pe italieni, acești trădători murdari care de altfel n-au fost niciodată soldați străluciți, și atunci francmasonii care i-au împins în război, cînd îl vor vedea terminîndu-se cu un dezastru, îl vor putea arunca peste bord pe regele care l-a declarat, fiindcă acesta era și scopul lor: să se debaraseze de monarhie!”

Extrablätter-elle³⁷⁵ anunță mereu o groază de succese în Galiția și fuga disperată a italienilor care au încercat să pătrundă pe teritoriul monarhiei. Plus bombardamentele asupra țărmurilor italiene, care sînt celebrate cu mare pompă și pentru care împăratul exprimă mulțumiri flotei sale.

Deși gazetele evită să pomenească de România, se simte că toate privirile sînt atîntite asupra ei, în așteptarea atitudinii pe care o va adopta. Soțul meu a și primit scrisori, bineînțeles anonime, cuprinzînd amenințări și injurii. De la vreun brav maghiar care-și închipuie că poate schimba cursul evenimentelor.

Din ce în ce mai mult pare să cîștige teren la Viena convingerea că România, în schimbul anumitor compensații pe care le-ar fi pretins, ar fi hotărîtă să-și păstreze neutralitatea.

Pe de altă parte, Telemaque³⁷⁶, după cele ce-a putut afla în cursul celor cîteva zile cît a fost în țară, ne asigură că nimeni nu pare dispus a face vreo mișcare. Brătianu ar fi încîntat — într-un fel — de ultimele insuccese ale rușilor și ar fi declarat că, întrucît războiul poate să mai dureze încă un an, nu consideră necesar ca România să se arunce în vîltoare de pe acum. Se mai spune că regele Ferdinand, din cauza simpatiilor lui prea filo-germane și a insuficienței dispoziții de a lua atitudine contra austro-germanilor, ar deveni foarte impopular.

31 mai. — Se zvonește aici că pleurezia regelui Greciei³⁷⁷, care i-a pus

³⁷¹ Textele lipsesc din jurnal.

³⁷² Cjuseppe Avarna (v. nota 151).

³⁷³ Maiorul de artilerie E. Tellini.

³⁷⁴ Prefăcuți (în l. germană în text).

³⁷⁵ Edițiile speciale (în l. germană în text)

³⁷⁶ Secretar de legăție III la legăția României de la Viena (v. nota 130).

³⁷⁷ Constantin I (v. nota 245).

viața în pericol și a făcut necesară chemarea profesorilor vienezi Eiselsberg³⁷⁸ (chirurg) și Kraus (internist), n-ar fi altceva decât consecința unui atentat, a unei lovituri de pumnal primite de la un fanatic, partizan al politicii lui Venizelos³⁷⁹. Până acum n-a survenit nimic care să confirme sau să infirme această versiune (2 iunie; zvon lipsit de orice teame).

Astăzi, împăratul, după o lungă întrevedere cu teribilul conte Tiszá³⁸⁰, i-a primit în audiență pe cei trei șefi ai opoziției din Ungaria, conții Andrássy³⁸¹, Zichy³⁸² și Apponyi³⁸³. Se dă ca sigur că scopul acestor audiențe îl constituie adoptarea unei decizii asupra concesiilor ce ar putea fi făcute României pentru a se asigura neutralitatea ei. Ar fi vorba să i se ofere câteva județe din Bucovina și autonomia Transilvaniei.

Un redactor de la „Die freie Presse” s-a deplasat la București pentru a lua interviuri citorva personalități din România. Primit de Nicu Filipescu³⁸⁴, acesta din urmă i-ar fi spus: „Între dumneavoastră și noi nu există decât o singură soluție posibilă: războiul”. „Dar, ar fi replicat redactorul, dumneavoastră nu puteți să nu aveți cunoștință de ultimele noastre victorii în Galiția, nici să nu fi aflat ce bine merg lucrurile pentru noi”. La care Nicu i-ar fi răspuns: „Succesele dv. le ignor, căci nu citesc niciodată comunicatele dv., care nu sînt decât o țesătură de minciuni”. Respectivul redactor era pur și simplu siderat azi dimineață, cînd a venit la cancelaria (noastră) să-i povestească toate acestea lui Carp³⁸⁵. Încă și mai șocat decât el a fost însă Carp.

2 iunie. — Un prieten l-a văzut recent pe Macchio³⁸⁶, întors de la Roma, și a stat de vorbă cu el. I-a spus între altele: „De două luni mă așteptam la ruptura cu Italia, dar trebuia să prelungească tratativele și să cîștig timp cu orice preț ca să putem încerca această ultimă ofensivă atît de reușită împotriva Rusiei”. Într-adevăr, de la începutul lui mai, trupele austro-ungare merg din victorie în victorie și au obținut evacuarea întregii Galiții occidentale, trei forturi de la Przemysl au și fost distruse și cucerirea fortăreței este așteptată de pe o zi pe alta. Austriei pretind că în 15 zile nu numai Lembergul³⁸⁷, dar și întreaga Galiție vor fi evacuate...

Până acum, italienii, neîntîlnind nici o rezistență, au înaintat și au ocupat mai multe puncte strategice importante, între care Grado, Görz³⁸⁸. Aici însă rămîne neclintită convingerea că vor fi respinși și zdrobiți. Se vînd cărți pos-

³⁷⁸ Liber-baron Anton Eiselsberg (1860—?), chirurg austriac, prof. la Utrecht (1893), la Königsberg (1896), la Viena (din 1901).

³⁷⁹ V. nota 244.

³⁸⁰ István Tisza (v. nota 125).

³⁸¹ Julius Andrássy (1860—1929), al doilea fiu al contelui Gyula (Julius) Andrássy; om politic și istoric maghiar. Ministru de interne (1906—1909), în care calitate a continuat politica de de-naționalizare, contribuind la aplicarea legii Apponyi. Ministru de externe (oct.—nov. 1918). A scris între altele: *Ungarns Ausgleich mit Oesterreich 1867* (Acordul Ungariei cu Austria din 1867) (1897); *Die Friedensfrage* (Problema păcii) (1918); *Diplomatie und Weltkrieg* (Diplomația și războiul mondial) (1920).

³⁸² Aladár Zichy (1864—?), om politic maghiar. A studiat dreptul la Budapesta, Strasbourg și Innsbruck. Deputat (1896—1901). Membru al Casei magnaților. Face parte (1906) din guvernul de coaliție Wekerle (ministru ungar pe lângă tronul imperial). Consilier secret aulic (1907). Președintele fracțiunii din Parlament a Partidului Popular. În 1917, împreună cu J. Andrássy și A. G. Apponyi, a contribuit la căderea Guvernului István Tisza. După 1918 nu mai intră în parlament. Președinte al Societății Sf. Ștefan (1925).

³⁸³ Contele Albert György Apponyi (1846—1933), om politic ungar. Șef al Partidului Maghiar al Independenței (1910—1916). De două ori ministru al cultelor și instrucțiunii publice (1906—1910, 1917—1918); a dus o politică de maghiarizare („legile Apponyi” elaborate de el în 1907). Avea să conducă delegația ungară la Conferința de pace de la Trianon (1920).

³⁸⁴ Cumnatul autoarei jurnalului (v. nota 94).

³⁸⁵ Ion P. Carp, prim secretar al legației României de la Viena (v. nota 129).

³⁸⁶ Baronul dr. Karl von Macchio, ambasadorul extraordinar al Austro-Ungariei la Roma (v. nota 88).

³⁸⁷ Lvov (v. nota 227).

³⁸⁸ Grado, port italian (pînă în 1918 austriac) la Marea Adriatică (la S—V de vărsarea fluviului Isonzo). Görz, v. Gorizia, nota 175.

tale care rezumă astfel starea de spirit a austro-germanilor : „Gott strafe England und vernichte Italien !“³⁸⁹

Tisza se agită mult, a refuzat în mod formal să primească a constitui un cabinet de concentrare împreună cu șefii opoziției. Vrea să fie cu orice preț singurul stăpîn al situației. Se dezmințe zvonul că ar lua locul lui Burián și, într-adevăr, întrucît cel din urmă este mîna sa dreaptă, conduce oricum treburile monarhiei conform dorințelor lui.

Toți pur și simplu se întrec în amabilități față de România. De unde cu numai cîteva zile în urmă Margutti de la Statul major îi spunea atașatului militar al Argentinei³⁹⁰, care-l întrebese cînd va putea în sfîrșit să plece pe front să urmărească operațiunile : „Așteptați mai întîi să plece atașatii militari ai Italiei³⁹¹ și României și după aceea vă veți putea duce“, iată că acum atașatii militari ai României și Bulgariei³⁹² sînt invitați în modul cel mai formal pe cîmpul de luptă. Sîrcea, istet, și-a dat seama că scopul era de a ne sonda intențiile și de a afla dacă vrem să pornim contra lor și dacă da, cît de curînd, căci, într-un asemenea caz, guvernul nostru nu ar permite atașatului nostru militar să se îndepărteze de Capitală. Se mai spune că prințul von Wedel³⁹³ ar fi fost trimis în misiune la București ca să sprijine propunerile pe care Austria ar urma să le facă României în schimbul neutralității ei.

S-a ajuns aici la un asemenea grad de inconștiență încît să se vorbească în mod obișnuit de sîrbii aceștia cumsecade, cu toate că pînă mai ieri nu li se spunea decît asăzini ordinari, cei mai înrăiți dușmani, marea primejdie pentru monarhie, ba chiar să se catadixescă a li se descoperi calități militare și să se spere că vor binevoi să accepte o pace dintre cele mai onorabile, fără condiții din partea lor, ci numai promițîndu-li-se fel de fel de avantaje, port la Adriatică etc., ca să se alătore monarhiei împotriva italienilor. Monarhiei care ani de zile n-a încetat să-i persecute, să-i disprețuiască, să-i hărțuiască și care speră că-i vor da concursul, ținînd cont de presupusele resentimente sîrbești față de italieni de cînd cu pretențiile acestora din urmă asupra slavilor din Dalmația. Austria ridicîndu-se la luptă pentru salvagardarea intereselor slave — ce ironie a soartei !

(2 iunie 1915. —) Germania încă nu a declarat război Italiei, deși prințul von Bülow³⁹⁴ și miniștrii săi au rupt relațiile cu fosta aliată ; vii comentarii stîrnește de asemenea faptul că Italia și Germania par să fi căzut de acord ca pe durata războiului să nu procedeze la internarea conaționalilor lor, nici la confiscarea bunurilor supușilor respectivi. Semnificativ !

A murit în urma unei grave maladii renale fostul nostru coleg, ministrul Danemarcei la Haga, Castenskiold³⁹⁵, căsătorit cu fiica fostului ambasador al Franței, de Mouy. Bravul Castenskiold era un om de lume desăvîrșit, un coleg încredincios, dar atît de puțin capabil, încît era unanim cunoscut faptul că datora colegilor săi rapoartele săptămînale pe care era obligat să le facă el ; avea o memorie atît de slabă, încît nu era în stare să-și amintească un singur cuvînt dintr-o convorbire diplomatică. Se mai istorisește despre el că, o dată, consultat printr-o circulară, la fel ca toți colegii săi, asupra oportunității pentru guvernul danez de a avea sau nu consuli de carieră în țările unde erau acreditați, ar fi răspuns că în Olanda consuli de carieră trebuiau suprimați, cu toate că acolo nu mai era de zece ani nici unul...

³⁸⁹ „Dumnezeu să pedepsească Anglia și să nimicească Italia !“ (în l. germană în text).

³⁹⁰ Comandorul D. C. Villegas.

³⁹¹ V. nota 373.

³⁹² Lt. col. I. Tantilov.

³⁹³ Prințul Karl von Wedel (1842—1919), general prusian. În 1877 atașat pe lângă armata rusă în războiul ruso-româno-turc. General aghiotant al kaizerului. Guvernator al Berlinului (1897). Guvernator (Statthalter) al Alsaciei și Lorenei (1907—1914). În diplomație a fost, rînd pe rînd, împuternicit militar la Viena, ministru plenipotențiar la Stockholm (1892—1894), ambasador la Roma (1899), la Viena (1902).

³⁹⁴ Prințul von Bülow fusese ambasadorul Germaniei la Roma din dec. 1914 pînă în mai 1915 (v. nota 100).

³⁹⁵ J. W. de Grevenkop-Castenskiold, șambelan.

4 iunie. — Hotărît, ruşii dau extraordinar de mult înapoi, şi iată că Zeruyk³⁹⁶ este iar în mâinile austro-germanilor. Deşi bavarezii l-au cucerit, împăratul Wilhelm, care se afla în Silezia, la familia Larisch³⁹⁷, a declarat că austriecii trebuiau să intre primii. Mare bucurie şi entuziasm la Viena, manifestaţii în faţa Ministerului de Război etc.

Întilnit azi pe consilierul elveţian Segesser³⁹⁸; întrebare neaşteptată: „Este adevărat că România cere Bucovina? Pentru a rămîne neutră?” Nu cunosc nimic în legătură cu acest zvon, i-am răspuns. Dar asemenea zvonuri circulă neincetat, sub toate formele: cînd se zice că Czernin³⁹⁹, ministrul (Austro-Ungariei) la Bucureşti, ne oferă rectificări de frontieră şi compensaţii, cînd că noi sîntem aceia care cerem compensaţii etc., etc.

5 iunie. — Ruşii se retrag mereu şi, după americani, lipsa de muniţii ar provoca acest dezastru.

Războiul cu Italia se bucură de cea mai mare popularitate în toate părţile populaţiei. Tineri şi bătrîni se angajează ca voluntari; Berchtold⁴⁰⁰, el însuşi, pleacă în calitate de automobilist, odată cu fiul său, trimis pe front tot contra Italiei.

(Va urma)

Colonel Bernard Daru: o scrisoare din Franţa

Din misiunea militară franceză condusă de generalul Berthelot, care a sosit în România în timpul campaniei din 1916, a făcut parte şi căpitanul Bernard Daru din arma infanteriei.

În iarna anului 1916—1917, el a fost repartizat pe lângă Regimentul 10 vînători, din Divizia 10 infanterie, comandat de colonelul Constantin Oprescu. Pe timpul acţiunii de refacere, el s-a împrietenit cu ofiţerii români din unitate şi în special cu fraţii sublocotenent Vasile Tebincă şi locotenent Victor Tebincă. Procesul de adîncire a prieteniei lor s-a intensificat în timpul bătăliei de la Mărăşeşti. Participă împreună la luptele din ziua de 1 august 1917, cînd Regimentul 10 vînători, care trebuia să înlocuiască o unitate rusă, s-a avîntat în acţiune pentru a opri atacul inamic ce avea loc prin acest gol, pe valea Zăbrăuţului, cu intenţia de a pătrunde în spatele Armatei 2 române. Luptînd alături de români, căpitanul Daru s-a înfrăţit cu ei pe cîmpul de bătălie, prin ploaia de gloanţe şi schije, în aerul greu de respirat din cauza gazelor de luptă lansate de duşman. În seara acelei zile, împreună cu Regimentul 10 vînători, ofiţerul francez a ajuns pe înălţimea Chicera, la cota 302, unde a căzut rănit, alături de locot. Victor Tebincă, rupt în două de un obuz de artilerie.

Reîntors în Franţa, Bernard Daru a ţinut legătura cu camarazii români de pe frontul Mărăşeştilor şi, în mod deosebit, cu slt. Tebincă.

În 1967, colonelul Daru, veteranul din primul război mondial, voia să vină în România cu prilejul aniversării a 50 de ani de la marile bătălii din vara anului 1917, dar, fiind bolnav, nu şi-a putut împlini această dorinţă. În schimb, sub impresia puternică a aducerilor aminte legate de luptele de la Mărăşeşti, el le-a aşternut pe hîrtie, trimiţîndu-le lt. col. Vasile Tebincă. Odată cu scri-

³⁹⁶ Astfel în text.

³⁹⁷ La contele J. Larisch-Moennich, preşedinte al Dietei Ducatului Sileziei Inferioare şi Superioră (făcînd parte din Austro-Ungaria), consilier intim şi şambelan, căpitan al ţării.

³⁹⁸ Dr. Hans von Segesser, consilier la legaţia Elveţiei din Viena.

³⁹⁹ V. nota 106.

⁴⁰⁰ V. nota 1.